

תוכן העניינים

פרק א — 'אנא' — האמורא שנעלם.....1

השמעתם מימכם על אמורא (או אולי תנא) בשם 'אנא'? מסורת עתיקה בשם הגר"א מוילנא טוענת לקיומו, אלא שחודשיים לאחר פטירתו פרסמו חכמי וילנא אזהרה לבל יהינו לפרסם בשמו דברים שלא אמר! האם שמועה זו היא אחת מהם וחכם בשם זה לא היה ולא נברא?

פרק ב 'זכרוננו לברכה' על אדם חי.....15

כיצד הגיבו אנשים חיים כשהופתעו לגלות כי מוצמד להם התואר 'ז"ל' שפירושו: 'זכרוננו לברכה' או 'זכור לטוב'? - סבך מרתק של שאלות היסטוריות וביבליוגרפיות, ואף הלכתיות כמו דיני ממונות ואישות, התלויות ועומדות על שאלה זו: האם נוהגים לומר ז"ל על אנשים בעודם בחיים?

פרק ג זיכרונות מגלולים קודמים.....43

צדיקים הראשונים מספרים את זהותם ותפקידם בגלגולים הקודמים - בואו והכירו את אלו שהיו מלכים ונביאים, כוהנים גדולים בבית המקדש (שלושה מהם אף היו אומרים בסדר העבודה של יום הכיפור: 'וכן הייתי ואומר'...), דמויות היסטוריות מפורסמות ומחברי ספרים נודעים, ואפילו... ארבעה כבשים ורועה בעדרו של יעקב אבינו

פרק ד אורחים מעולם האמת.....67

נשמות המתים מגיעות בלילות אל בתי כנסת שוממים, ויש שעל ראשם מצוי 'כתר של עשבים'! מה יעשו אלו שהמתים הזמינו אותם לעלות לתורה? וגם: איך זכה תלמידו של רבינו המהרש"ל לשמו המוזר: 'רבי משה מת'?

פרק ה מתים הטובלים במקוואות.....87

באישון לילה יוצאים המתים מבתי הקברות ובאים לטבול במקוואות טהרה חשובים - מי טעה ולבש את חגורת הלבנה של המת? ומי הוא האיש הטוב' האלמוני שטבל במקוה בפרשיסחא? וגם: סיפורם של התרגולים במקוה בראדושיץ והכלב במקוה בקראקא - 'טובלים ואינם נראים'

פרק ו' קולות מבתי הקברות 109

בבתי קברות שונים ברחבי תבל, באישון לילה, משמיעים המתים קולות מבהילים ואנחות שוברות לב

פרק ז' הרואה חבמים במיתתו 117

דמוות דיוקנם של ארבעה גדולי ישראל הונצחה לאחר פטירתם מהעולם: בעל 'שאגת אריה' בצרפת, רבי יהודה אסאד בהונגריה, רבי שלמה דאנא בתוניס, ורבי אברהם אלט-אייבניץ בקייברסדורף - וגם גילוי מדהים: לראשונה נחשפת זהותו האלמונית של הרב, המכונה "הי"ם בע"ע" שהעלה את הדילמה ההלכתית סביב 'תמונות לאחר המוות'

פרק ח' בן מא"ה שנה 133

הכירו את החכם האיטלקי, שנפטר בגיל 48, ואילו את ספרו מעטרת תמונותו כשהוא כביכול בן מאה שנה

פרק ט' בת שרף מעופף 139

החריזה המוקפדת בנוסח מצבת הרבנית מסוכאטשוב, בת הגה"ק מקוצק ואשת הגה"ק ה'אבני נזר', פרי עטו של בנה ה'שם משמואל', אינה מאפשרת לכאורה את קיומה של האגדה החסידית הגורסת כי ה'אבני נזר' הוסיף מילה אחת לניסוחו של בנו - מילה בסלע

פרק י' לבושות שחורים בכותל המערבי 143

שאלה מצמררת: מי הן אותם נשים לבושות שחורים שמתגלים לגדולי ישראל בכותל המערבי? התשובה: זה לעומת זה עשה אלוקים! יש שזו הייתה 'קליפה גדולה' מהסטרא אחרא, ולהבדיל - יש שזו הייתה השכינה הקדושה בכבודה ובעצמה - על הגרסאות השונות לסיפורים אלו מן העבר ועד לחזיונות בני ימינו - הנה זה עומד אחר פתלנו

פרק יא' גילוי ירמיהו הנביא 165

'איש לבוש לבנים' - כך מתואר ירמיהו הנביא בפגישתו עם אחד מגורי האר"י - סיקור קצר על גדולי ישראל שזכו להפגש עם הנביא ואף לקונן בצוותא על החורבן

פרק יב' הגם המלך במשלמי המכס 173

מדוע קיבל החמור עונש מוות על בקשת תשלום המכס מהאריה - מלך החיות, והלוא מפורש שנינו כי גם המלך משלם מכס כדי שממנו ידאו וכן יעשו?

פרק יג' תרנגולות שנמצאו חסרות לב 191

ארכיונו של הגאון רבי דוד אופנהיים, רבה של פראג, שנחשף לאחרונה מגלה ידיעות היסטוריות חדשות ומרתקות אודות הסערה שהרעישה את עולם התורה לפני כשלוש מאות שנה: כשרותם של תרנגולות שנמצאו ללא לב - תַּעֲלָמוֹת לֵב

פרק יד פסיק רישיה ולא ימות! 205

הגאון בעל 'שבות יעקב' מספר על חולה אומלל שגורלו נקשר בתרנגול שהמשיך לחיות אחר שחיתתו - ובדורינו: התרנגול 'מייק' הצליח לחיות במשך 18 חדשים ללא ראש!

פרק טז חלב של העצים 211

'ואין שם על לב': תופעת הלבבות באילנות השדה, כמעט ואינה ידועה, ואילו טיבם ומשמעותם של לבבות אלו שנויים במחלוקת - יוצאי הדופן שבאילנות: הזית והרימון - חסרי הלב, והתמר - בעל הלב הבודד - ומצאת את לבבו

פרק טז עזה כמות אחבה 223

בכל עת שהרה"ק רבי משה לייב מסאסוב נזכר בסיפור על שני האוהבים שמסרו את עצמם למוות, זה בעבור זה, היה מתמלא באהבה ויראה - אולם חשוב להדגיש: המוסר האלוקי שולל בנחרצות את ההיבט המעשי של סיפור זה!

פרק יז פתקים מן השמים 245

תפילת 'ברוך שאמר' הגיעה אלינו היישר ממדומים; האבן עזרא קיבל איגרת משבת המלכה, הבעש"ט קיבל פתקה ממט"ט שר הפנים, ואפילו המתכון להכנת משקה יין שרף הגיע כפתקה מן השמים

פרק יח ספרים מהשמים ומחארץ 261

'כאילו איש צמח מן האדמה' והביא ספר תהלים אל הגאון מקוזיגלוב; 'לדה קטנה קבלה ספר 'שבת מוסר' מהשמים; אליהו הנביא מביא את ספרו 'תנא דבי אליהו', וגם הרמב"ם מביא את ספריו לצדיקי הדורות

פרק יט כיצד תזהו את אליהו הנביא? 267

המדריך השלם לזיהוי מהיר של אליהו הנביא: מה הסימנים המובהקים בעזרתם תדעו שאליהו הנביא הוא העומד לפניכם? - במהרה יבוא אלינו

פרק כ מה לאליהו הנביא ביריד הבהמות? 297

גם לאחר חורבן בית המקדש ממשיך סדר הקרבת הקרבנות על ידי אליהו הנביא (שהוא כהן גדול או כהן הדייט?) כשאת הבהמות ('המיוחסות') הוא רוכש ביריד הבהמות שבעיר שינאווא! - ואף גם זאת: צדיקים יושבים ואוכלים מבשר קרבן הפסח שהקריב אליהו

פרק כא גשם של דגים 337

בעיצומו של החורף בשנת תשפ"ג, חשבו תושבי לג'מנו, עיירה אוסטרלית נידחת, כי הם הוזים: גשם של דגים ירד על העיירה - התופעה הנדירה שסוקרה בכל העיתונות העולמית כבר מוזכרת בגמרא: 'חייטם שירדו בעבים', ורבותינו הראשונים מציעים לה הסברים שונים ומפתיעים

פרק כב | מיהו 'העומד על הצור' בקראקא?..... 349

סבך היסטורי במהימנות האגדה אותה הביא רבי אברהם אזולאי ממסעו הארוך לארצות אירופה, אודות מינוי רבני העיר קראקא - תנא א'קרא קא'.

פרק כג | הכתר של אחשוורוש..... 361

האם כתר של המלך אחשוורוש הובא מהעיר קראקא, שכלל לא הייתה קיימת בימיו; היכן רש"י מאזכר את העיר קראקא, ומה הקשר בין קמצנות נגידי העיר לכך שאין אומרים 'תתננו' בהושענא-רבה?

פרק כד | "אכו" — פענוח ציוצי התינוקות..... 367

המקובל הנודע בעל 'מעבר יבוק' מפענח את ציוציהם של התינוקות הרכים: הם ממלמלים את המילה 'אכו' והם מתכוונים לומר את ראשי התיבות החביים בה: ישימכם אלוקים כאפרים וכמנשה! - מדוע התינוקות אינם יכולים לדבר (אחת הסיבות היא: שלא יגלו סודות!) ומה גורם בכי התינוקות לעצמם? (ניקוי מוח!) ולהוריהם? (לא ברור: עניות או חיות) - ויש גם פענוח לקולות התרנגולים: קוקוריקו...

פרק כה | חשפה של המבודדים..... 377

ילד שמקטנותו יהיה בבידוד מוחלט ולא ישמע אף דיבור - יתחיל לדבר בלשון הקודש, או שמא יהא נובח ככלב?! - ויכוח מרתק על מהימנותה של אגדה מעניינת שיש המייחסים אותה לרמב"ם ויש הטוענים שהיא טובה לנשים זקנות כדי להפחידם

פרק כו | בוכה האב — בוכים הבנים..... 387

למי אוי למי אבוי: אם אמרו להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם' הרי שאבוי שבעתיים לאב הסמוך על שולחן בניו, וכהגדרתו הקולעת של ה'פלא יועץ' על כך: "בוכה האב ובוכים הבנים" - הסיבות לכך שהבנים כפויי טובה להוריהם, עד כדי כך שהשל"ה הקדוש קובע: "אין רע בעולם כרעה הזו שאב או אם יסמכו על שלחן בניהם, רע ומר כמוות"

פרק כז | יפה כוח הבן..... 403

יהי רצון שנבשוש ונכלם ממעשיהם הטובים של ילדינו! זו הברכה הטובה ביותר לכל אב בישראל, שכן אין לך אדם שאינו חפץ שצאצאיו יעלו עליו במעשיהם הטובים

פרק כח | רבי חיים בעל הנס..... 419

על בימת בית הכנסת נפקחו עיניו של הרב העיוור ונסתמו פיות המלעזים שחדוהו בלקיחת שוחד, והיה הנס לאות ולמופת על צדקתו - וגם: מנהג ייחודי של שפיכת שמן על קברו

פרק כט | רבות מחשבות בלב איש..... 429

הרה"ק בעל התניא מסתפק: האם קיימת מציאות בה אדם חושב שתי מחשבות כאחת? - מפליא למצוא כי יש מרבתינו הראשונים הקובעים כי הדבר לא אפשרי, אך למעשה אנו מוצאים רבים מגדולי ישראל שניתנו ביכולת זו, מהם כאלה שיכולים היו לחשוב שלושה מחשבות כאחת

פרק ל' | על קצה המזלג 441

במרכזה של סוגיא למדנית מובהקת, במסכת בבא מציעא, מגלה לנו רבינו חננאל כי היוונים נהגו לאכול במזלג! אפס, כי האמת היא שעיון מעמיק בסוגיה יגלה כי מדובר דווקא במנהג יהודי שנהג בימי המשנה!

פרק לא | אכילת 'קאשע' – הלכה למשה מסיני! 483

קבלה בידינו מה'צמח צדק' מלויבאוויטש: אכילת מאכל ה'קאשע' בבוקר יום השבת היא 'הלכה למשה מסיני'! - מסורת חסידית אודות סגולת הקאשע למניעת כעס פותרת את התעלומה ומשלימה את הקטע הקטוע אותו החל ה'דברי בינה' מביאלא להסביר ולא סיים

פרק לב | לא ביקרו חולים? 495

בעקבותיהם של גדולי ישראל, הגאון רבי עקיבא איגר והגאון רבי חיים מבריסק, הרה"ק רבי פינחס מקוריץ והרה"ק רבי שלמה מקרלין שנהגו שלא לבקר חולים

פרק לג | אמר רבי עקיבא: כשהלכתי בשוק של פוזנא 511

התמונה ההיסטורית של הגאון רבי עקיבא איגר, מתהלך בחוץ על משענתו בלווי שני אנשים, מתגלה כפרט קטן ומעובד מתוך תמונה ענקית המתארת את השוק הישן בעיר פוזנא. הצייר המוכשר הנציח במכחולו את הווי החיים התוססים של מרכז העיר, ולכד גם את שלשת האישים שחלפו בה באותה שעה. לימים גזרו מו"לים זריזים את הסצנה הייחודית, הצמידו לה רקע אחר ופרסמוה בקהילות ישראל - אמת מה נהדר מראה

פרק לד | אוזניים לכותל 515

טכניקת האזנה מסתורית מצויה בארמון המפואר 'פאלאצו דל טה' שבפתח העיר מנטובה - לפני מאות בשנים ביקר בארמון הגאון רבי יצחק למפרונטי, רבה של פירארה האיטלקית, ובדק את התופעה - האם מנגנון זה היה מובנה גם בארמונו של פרעה במצרים?

פרק לה | שלא יבשלו בלשונם: שפת היידיש – הבעייה ההלכתית! 525

נקודת התורפה ההלכתית של שפת היידיש, השפה בה דברו אבותינו ואבות אבותינו בארצות אירופה מזה דור ודור, היא סט השמות אותם היא מציעה לימי השבוע: זונטיג, מאנטיג... אשר לדעת חז"ל ורבותינו הראשונים יש בזה איסור תורה, בהיותו סותר את מה שנצטוונו 'לכזר את יום השבת לקדשו' ודרשוהו שאסור למנות כדרכי הגויים אלא לסדר הימים - 'מאמע לשון' מול 'תורת אמך'

פרק לו | מכות לעדי הקידושין 535

מנהג קדמון אשר למרבה המזל לא נהוג בימינו: הכאת עדי הקידושין על לא עוול בכפם!

פרק לו | 'גשמי ברכה' או 'מין קללה'..... 543

לא יאומן: רבי לוי בתלמוד הירושלמי סובר שהמים הם 'מין קללה'! - מה שהביא את גדולי האחרונים להתחבט: שמא אין חייבים לברך על המים מכוח הכלל הידוע הקובע כי 'כל שהוא מין קללה אין מברכין עליו' - אחת התשובות לכך מצויה בחקירה האם 'אפר' יכול לשמש כ'פנים-חדשות' ב'שבע-ברכות'?

פרק לה | 'ונסתלק לבית עולמו בשנה הלז' - מי?..... 555

פקפק על סיפור חסידי, מכוח תאריכים שאינם תואמים, מסתיים בגילוי: טעותו של המפקפק באה לו כתוצאה מחוסר הבנת הנכתב - משנה עתים ומחליף את הזמנים

פרק לט | כך נולד 'פרדו הראשון'..... 563

כשבעים שנה לאחר הסתלקותו מתגלה רבי אלימלך מליזנסק לרבי יהושע מבעלזא ושח לו משל, כשלימים מתברר שמשל זה כסיפור אוטנטי שהתרחש אצל... מלכת קסטיליה - הדרמה בלידת 'פרדו הראשון': אגדה מסתורית טוענת כי המלך הוחלף בתינוק יהודי ומה היה תפקידו של החכם הפורטוגלי 'חושים בן דן'?

פרק מ | 'פייבוש איש קל' - מי אתה?..... 575

בספר החסידי הראשון מסופר על 'אשה אחת', תושבת העיירה מזיבוז, שהייתה מספרת בשפה הרוסית על אדם בשם 'פייבוש איש קל' שקידש את שם ה' - מי הוא אדם זה ומה היו מעלליו, והאם אותה אשה אינה אחרת מאשר מרת אדל, בתו היחידה של רבינו הבעש"ט?

פרק מא | כיצד משוחחים האילנות?..... 591

רש"י כותב כי הוא אינו יודע את טיבה של 'שיחת דקלים'; רבותינו הגאונים סבורים שניתן לשמוע עתידות בנענוע עלי האילנות, והריטב"א אף מגדיר זאת כ'חכמה מפארה' - כישופים או סגולות בוטאניות לצד בידור תפקידם של הרוחות והסדינים בחכמה זו

פרק מב | לימוד פרקי אבות - לא דווקא בקיץ?..... 603

בספר הזהר מובא כי אין ללמוד תורה לפנות ערב של מוצאי שבת! רבותינו הגאונים מציעים לימוד אלטרנטיבי לשעה זו: מסכת אבות! (מה שמוכיח כי לימוד זה אינו מוגבל לשבתות הקיץ בלבד) אך היו ששללו זאת וסברו כי אין ללמוד כלל בזמן זה - ומי הם אלו שמחמת ריבוי אכילתם בסעודה שלישית לא נותר להם זמן ללמוד פרקי אבות?

פרק מג | הצד השני של המטבע..... 611

כשהרמב"ן הגיע לעכו הראו לו זקני העיר מטבע מקורית של 'מחצית השקל' שנשאה ציורים תנ"כיים אוטנטיים וכיתובים אותם פענחו עבורו כותיים מקומיים. הרמב"ן הופתע לגלות את משקל המטבע, וחזר בו מדעתו בה נחלק עם רש"י

פרק מד | שניים או חזים כמטבע 623

דרמה חוזרת ונשנית: מטבעות עתיקים (מתקופת בית המקדש, מזמנו של דוד המלך, ומימות אברהם אבינו) נעלמים בפתאומיות, רבנים נשואי פנים נחשדים בגניבתם, ולפתע: המטבעות מתגלים בכפולות - גם שעון זהב יקר נאבד בחצר הרבי מקומרנא ושוב נמצאו שניים כאלה - סיפור התכשיטים שנתגלו בדופן הארון, ומוסר ההשכל כי 'לא יהיה קל בעיני העולם להכות ישראל'

פרק מה | מה עניין שמיטה בחוץ לארץ? 633

יש מקום להשבתת הקרקעות גם מחוץ לארץ ישראל! אם כי אכן לא מקיימים בזה את מצות השמיטה, אולם התועלת בכך מבוארת בדברי הרמב"ם בספרו מורה נבוכים

פרק מז | הלכה לעתיד לבוא - כבית שמאי? 643

בחז"ל, בספר זוהר ובכתבי האריז"ל לא נאמר כי לעתיד לבוא תהא ההלכה כבית שמאי, למרות שיש המביאים כך בשמם! (ואדרבה, גמרא ערוכה היא ששמע מננה להיפך) - עד שאנו דנים על המקור לקביעה זו (המוסכמת על כמעט כל העוסקים בעניין) מתברר כי בעבר כבר היה זמן בו נקבעה הלכה כבית שמאי! - ומכאן אל חידושו המפתיע של הרה"ק מוילעדניק: יבוא זמן בימות המשיח בו תחזור ההלכה להיות כבית הלל - ואף רשב"י רבי מאיר ורבי אליעזר יהיה הלכה כמותם לעתיד לבוא - גלגל חוזר בעולם ההלכה

פרק מו | פיתרון תעלומת הלעז שהוציא רב פפא 667

בעלי התוספות מסרבים להסכים עם הדעה התופסת כי רב פפא 'נקם' באנשי 'חביל ימא' בהוצאת שמץ פסול עליהם: "דחם ושלום שיעלה בדעתו של אותו צדיק להוציא לעז עליהם שלא כדין" - כיצד ייתכן איפוא שלמרות זאת לא נמנע רש"י מלהביא רעיון זה בתוך פירושו על הש"ס? - מדוע סירבו אנשי 'חביל ימא' להצעת נישואין עם רב פפא ומהו החשד המסתורי שעלה על רב פפא?

פרק מז | גורל שבטעות נכפל בו שם 677

בבית מדרשו של מהרי"ל דיסקין שבבריסק, בסעודת פורים אצל תלמידי בעל 'חוות יאיר' ובמגבית הכנסת כלה בקהילת אה"ו - בכולם עלתה לדיון שאלה על גורל שבטעות נכפל בו שם - עיון ומחקר מקיף לצד ראיות מפתיעות ממרחבי שני התלמודים

פרק מט | "אין זה כתוב בשום מקום במלכים" - האמנם? 693

נייתי ספר ונחזי: קביעתו הנחרצת של הגאון רבי יעב"ץ על פסוק מסוים כביכול הוא אינו מופיע בספר מלכים מתמודד מול מציאות ברורה - האם זו הסיבה שקטע זה הושמט על ידי המדפיסים?

פרק נ | 'שיכורין להמציא בלי שיהפוך את העולם' 697

לפני כארבע מאות שנה שרטט היש"ר מקנדיאה את מנגנון מכשיר הפלאים שיכול לנענע את העולם כולו - את הרעיון הוא קיבל בהשראת פתגמו של החכם היווני הקדמון ארכימדס, אולם מפתיע לגלות כי ייתכן ואבנר בן נר, שר צבא ישראל, הוא בעל פתגם זה אשר לימים עסקו בו רבותינו הקדושים והוציאו ממנו מוסרי השכל